

ЛІТЕРАТУРА:

1. Банчук О.А. Вимоги ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда. — К.: «ІКЦ «Леста», 2005. — 115 с.
2. Джеремі Макбрайд. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес. — К.: «К.І.С.», 2010 — 576 с.
3. Практика Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини при застосуванні статті 10 Європейської конвенції з прав людини. Сорок років юриспруденції Суду та Комісії. 1959-1999. Київ: Центр інформації та документації Ради Європи в Україні, 1999.- 72с.
4. Супрун Д. Україна у правовій системі та контрольному механізмі Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 року // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. — К.: Київський університет. — 2001. — Випуск 28 (Ч. III). — С. 104-118.
5. Супрун Д.М. Проблеми меншин в сфері пріоритетних питань міжнародного захисту прав людини // Вісник Київського університету: Міжнародні відносини. — К.: Київський університет. — 1997. — Випуск 7 (Ч. III). — С. 28-33.
6. Федорова А. Імплементція Європейської конвенції прав людини в Україні // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. - Київ: Київський національний університет імені Т.Шевченка Інститут міжнародних відносин. - 2000. - Випуск 17 (Ч.І).- С.106-115.
7. Федорова А. Судова практика України щодо захисту прав і свобод людини, закріплених в Європейській конвенції прав людини // Вісник Міжнародні відносини. - Київ: Київський університет. - 2000.- Випуск 15.- С.79-84.

УДК 342.922(477)

Сидор М.Я., здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права університету "Україна", ст. викладач ННІ права, психології та економіки ЛьвівДУВС

Президент України як суб'єкт адміністративного права: його правоздатність та дієздатність

У статті розглядається належність Президента України до системи суб'єктів адміністративного права. Внаслідок аналізу доведено, що Президент України має всі необхідні формальні ознаки для визнання його суб'єктом адміністративного права з певним рівнем правоздатності та дієздатності.

Ключові слова: Президент України, суб'єкт адміністративного права, дієздатність, правоздатність, обсяг дієздатності та правоздатності, суб'єкт адміністративно-правових відносин.

В статье рассматривается вопрос о принадлежности Президента Украины к системе субъектов административного права. В результате анализа доведено, что Президент Украины имеет все формальные основания для того чтобы определять его как субъект административного права с соответствующим уровнем правоспособности и дееспособности.

Ключевые слова: Президент Украины, субъект административного права, дееспособность, правоспособность, объем правоспособности и дееспособности, субъект административно-правовых правоотношений.

In the article the question as for belonging of the President of Ukraine to the system of subjects of administrative law is considered. In the result of the analysis it is stated, that the President of Ukraine has the formal grounds to be proclaimed as the subject of administrative law with the according level of legal capacity and legal capability.

Key words: President of Ukraine, subject of administrative law, legal capacity, legal capability, amount of legal capacity and legal capability, subject of administrative- law relations.

Актуальність. У сучасній науці адміністративного права України не існує єдиної думки щодо адміністративної правоздатності та дієздатності Президента України, адже цей інститут існує порівняльно недовго і аналіз його правоздатності та дієздатності ще детально не проводився. До прийняття Конституції України 1996 року [1] Президент України поєднував повноваження глави держави та глави виконавчої влади. Після прийняття Конституції України функції Президента України були обмежені і він не наділений функціями глави виконавчої влади, проте він є суб'єктом адміністративного права і має певну правоздатність, що заперечується у деяких дослідженнях. Дискусійним, на нашу думку, є й питання, чи є Президент України частиною виконавчої влади і чи має всі ознаки суб'єкта адміністративного права, чи взагалі він не має адміністративної правоздатності.

Аналіз останніх досліджень. Президент України виконує важливу роль у формуванні та діяльності всієї системи органів виконавчої влади. Адже він призначає Прем'єр-міністра, міністрів, голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їх повноваження, утворює, реорганізовує та ліквідує міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, видає укази та розпорядження, які є обов'язковими для всіх органів виконавчої влади, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю, скасовує акти Кабінету Міністрів України, координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері безпеки і оборони.

Окремі питання правового статусу, компетенції, відповідальності Президента України були об'єктами наукових досліджень таких науковців: С. А. Агафонов [2], Ю. Г. Барабаш [3], Д. М. Белов [4], Ю. Ю. Бисага [5], О. В. Бойко [6], О. Т. Волощук [7], В. П. Єрмолін [8], Д. В. Мазур [9], О. В. Мельник [10], Н. Г. Плахотнюк [11], Н. О. Рибалка [12], С. Г. Серьогіна [13], І. Б. Соболевський [14], Ю. Є. Стасюк [15], Д. В. Фарафанов [16], А. О. Червяцова [17], В. А. Шатіло [18] та ін.

В. М. Шаповал пропонує визначити Президента України як носія виконавчої влади [19, с. 36–44], але він нічого не говорить про нього в якості суб'єкта адміністративного права.

В. Б. Авер'янов пише, що специфіка статусу Президента України полягає в тому, що його повноваження у сфері державного управління є доволі широкими і тому його можна вважати органом виконавчої влади [20, с. 69–75]. Тобто його правоздатність, яка відображена в Конституції України дає можливість говорити, що Президент України є суб'єктом адміністративного права.

В юридичній літературі немає єдиної думки щодо Президента України: з одного боку, він вважається лише фізичною особою, яка має певні повноваження, а з другого — це один із найважливіших суб'єктів адміністративного права, який має широкий обсяг правоздатності та дієздатності.

Мета. Метою статті є розгляд зазначених питань та визначення адміністративно-правового статусу Президента України, а також обсягу його правоздатності та дієздатності.

Виклад основного матеріалу. Якщо ми проаналізуємо положення Конституції України, де визначено відносини Президента України та виконавчої влади, то ми побачимо, що його статус не уособлюється з жодною гілкою влади. В даному випадку статус Президента України є статусом глави держави з певними перевагами, які йому надані в кадрових та системоутворюючих питаннях. Але Конституція України не визначає Президента України главою виконавчої влади, разом з тим, проте, Конституція України не визначає і Кабінет Міністрів України головним у системі

органів виконавчої влади.

Простежується певний дуалізм, який В. Б. Авер'янов називає "моделлю подвійного центру" [20]. Тобто виконавчою владою керують два суб'єкти: Президент України та Кабінет Міністрів України. Кабінет Міністрів України належить до виконавчої гілки влади як окрема структурна ланка, а Президент України як суб'єкт, який має певний обсяг повноважень стосовно органів виконавчої влади.

Конституція України містить положення про те, що Кабінет Міністрів України є вищим органом виконавчої влади (ст. 113 Конституції України), однак, Кабінет Міністрів України є відповідальним перед Президентом України. Тобто Президент України контролює діяльність уряду та Кабінету Міністрів України і, таким чином, він є суб'єктом виконавчої влади.

Положення про те, що Кабінет Міністрів України є підконтрольним Президенту України, підтверджують такі повноваження Президента України як: право Президента призупиняти дію актів уряду (ст. 106 Конституції України); Президент очолює Раду національної безпеки і оборони України, яка уповноважена здійснювати контроль за діяльністю органів виконавчої влади та координувати діяльність всіх органів держави у сфері забезпечення національної безпеки (ст. 107 Конституції України). Це стосується тільки Кабінету Міністрів України. Щодо інших органів виконавчої влади, то Президент України, як вже зазначалося, має право призначати більшість із них та контролювати їхню діяльність.

Отже, Президент України володіє правами і обов'язками у сфері публічного управління і здатен надати права реалізовувати а покладені обов'язки виконувати.

Таким чином, Президент України здатний бути носієм суб'єктивних прав та обов'язків у сфері публічного управління. Як зазначається у колективній праці за загальною редакцією В. Б. Авер'янова [21], кожен суб'єкт адміністративного права повинен мати певні особливості, які дають можливість визначити його суб'єктом адміністративного права.

До таких особливостей належать:

- зовнішня відокремленість, яка характеризується наявністю системоутворюючих ознак;
- персоніфікація в суспільних відносинах управлінського типу, тобто виступ у вигляді єдиної особи (юридичної або фізичної);
- здатність здійснювати дії, які є вольовими у відносинах з публічно-владними інституціями у процесі адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

Відповідно до відомих положень науки адміністративного права кожному суб'єктові адміністративного права притаманна правосуб'єктність. Більшість вчених дотримуються позиції, за якою правосуб'єктність включає в себе потенційну здатність мати права і обов'язки у сфері публічного управління (цю здатність характеризують як адміністративну правоздатність), а також можливість реалізовувати надані права і обов'язки у сфері публічного управління (згадана можливість носить назву адміністративна дієздатність).

Адміністративна правоздатність характеризується як здатність суб'єкта мати права і обов'язки у сфері публічного управління. Президент України має права та обов'язки. Слід зазначити, що згідно з положеннями теорії права правоздатність з'являється з моменту виникнення суб'єкта. Коли ми ведемо мову про фізичну особу, то правоздатність з'являється з моменту народження громадянина, а щодо юридичної особи, то правоздатність у неї з'являється з моменту державної реєстрації юридичної особи.

Президент України — посада, яка не підлягає реєстрації, але існує певний аспект, який, на нашу думку, підлягає додатковому дослідженню. Президент України

обирається раз на чотири роки і його правоздатність припиняється з моменту обрання іншої особи, чи вона продовжується ще деякий час до інавгурації обраного.

Щодо адміністративної дієздатності, то в літературі її визначають як здатність суб'єкта самостійно за допомогою осмислених дій реалізовувати надані йому права та виконувати покладені на нього обов'язки. При цьому і права і обов'язки мають здійснюватися у сфері публічного управління.

Окремі дослідники виділяють ще адміністративну деліктоздатність, під якою розуміють здатність суб'єкта адміністративного права нести відповідальність за порушення адміністративно-правових норм. Різні аспекти проблеми відповідальності Президента України досліджено у наукових працях таких вчених, як: Ю. Ю. Бисага [5], О. В. Мельник [10], А. О. Червяцова [17].

В. Б. Авер'янов вперше ставить питання про розмежування суб'єктів адміністративного права та суб'єктів адміністративно-правових відносин [21]. Він пропонує виділяти суб'єктів адміністративно-правових відносин як конкретну правову дійсність. Тобто, Президент України, в нашому випадку, є суб'єктом адміністративного права, що наділений та реалізовує свої повноваження. Президент України має систему структурних підрозділів (Адміністрація Президента України [22]), які мають свій механізм взаємодії з іншими державними органами – суб'єктами адміністративного права і вони постійно в русі.

У сучасній юридичній науці деякі дослідники ототожнюють суб'єктів адміністративного права та суб'єктів адміністративно-правових відносин [23]. Такий підхід є результатом підходу до суб'єктів адміністративного права, які вважаються у радянській науці тільки конкретними суб'єктами. Л. С. Явич пише, що марксистська юридична наука не може розглядати суб'єкта як юридичну конструкцію. Суб'єктом адміністративного права може бути лише реальний учасник суспільних відносин [24].

Визначення суб'єктів адміністративного права повинен відбуватися за загальними напрямками дослідження, тобто від аналізу до синтезу, від явища до сутності, від конкретного до абстрактного [25]. В більшості випадків юридична конструкція, яка виникла в уяві, є логічною основою конкретного явища [26, с. 42–43].

Отже, поняття “суб'єкти адміністративного права” та “суб'єкти адміністративно-правових відносин” не тотожні, вони є абстракцією певного рівня узагальнення.

Не відрізняється від інших суб'єктів адміністративного права і такий суб'єкт, як Президент України. З одного боку, це конкретна особа, яка має певні права і обов'язки у сфері застосування адміністративно-правових механізмів, а з іншого боку, це, певною мірою, узагальнене поняття, яке містить в собі ознаки суб'єкта адміністративного права з певним обсягом дієздатності та правоздатності.

Висновки. На підставі викладеного вище можемо стверджувати, що незважаючи на те, що Президента України окремі науковці не вважають суб'єктом адміністративного права, а також що за Конституцією України він не є главою виконавчої влади, все ж, ми вважаємо, що він є суб'єктом адміністративного права з певним обсягом правоздатності та дієздатності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Агафонов С. А. Інститут Президента в системі державної влади України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Сергій Анатолійович Агафонов ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 16 с.

3. Барабаш Ю. Г. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Юрій Григорович Барабаш; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2004. — 20 с.
4. Белов Д. М. Порівняльно-правовий аналіз інституту президентства в Україні та Франції: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Дмитро Миколайович Белов; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2005. — 20 с.
5. Бисага Ю. Ю. Юридична відповідальність органів державної влади та місцевого самоврядування: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Юрій Юрійович Бисага; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2011. — 18 с.
6. Бойко О. В. Інститут президентства в Україні і США (порівняльно-правовий аналіз): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Оксана Василівна Бойко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2004. — 20 с.
7. Волощук О. Т. Інститут Президента у Франції, Росії та Україні: конституційні норми і політична практика: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Оксана Троянівна Волощук; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2008. — 20 с.
8. Єрмолін В. П. Конституційні засади виконавчої влади в Україні (проблеми теорії і практики): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Володимир Павлович Єрмолін; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2003. — 17 с.
9. Мазур Д. В. Акти правотворчості Президента в республіках зі змішаною формою правління (загальнотеоретичний аспект): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Дмитро Володимирович Мазур; Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2007. — 20 с.
10. Мельник О. В. Конституційно-правова відповідальність вищих органів державної влади: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Олена Володимирівна Мельник; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2000. — 17 с.
11. Плахотнюк Н. Г. Інститут президентства в Україні: конституційно-правовий аспект: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Наталія Григорівна Плахотнюк; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 1999. — 20 с.
12. Рибалка Н. О. Адміністративно-правові аспекти діяльності Президента України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Наталія Олегівна Рибалка; Акад. упр. М-ва внутр. справ. — К., 2009. — 18 с.
13. Сergyоїна С. Г. Компетенція Президента України: теоретично-правові засади: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Світлана Григорівна Сergyоїна; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 1998. — 18 с.
14. Соболевський І. Б. Адміністративно-правовий статус Президента Росії. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / І. Б. Соболевський. — М., 2002. — 167 с.
15. Стасюк Ю. Є. Інститут президентства в контексті досвіду України та Росії: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Юрій Євдокимович Стасюк; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2001. — 19 с.
16. Фарафанов Д. В. Проблемы реализации полномочий Президента Российской Федерации. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Д. В. Фарафанов. — Сургут, 2003. — 177 с.
17. Червяцова А. О. Конституційно-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Аліна Олегівна Червяцова; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2004. — 20 с.
18. Шатіло В. А. Теоретичні проблеми інституту президентства в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Володимир Анатолійович Шатіло; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2005. — 18 с.
19. Шаповал В. М. Президент України і виконавча влада / В. М. Шаповал, В. П. Єрмолін // Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. — К.: Видавничий Дім "ІнЮре", 2002. — 668 с. — С. 36–44.
20. Авер'янов В. Організація виконавчої влади: необхідність усунення внутрішніх суперечностей / В. Авер'янов // Щорічник українського права: зб. наук. пр. / відп. за вип. О. В. Петришин. — Х.: Право, 2010. — № 2. — 232 с. — С. 69–75.
21. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. — К.: Факт, 2003. — 384 с.

22. Положення про Адміністрацію Президента України: Указ Президента України від 02.04.2010 р. № 504/2010. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/504/2010>.
23. Габричидзе Б. Н., Чернявский А. Г. Административное право / Б. Н. Габричидзе, А. Г. Чернявский. — М.: Наука. — 293 с.
24. Явич Л. С. Общая теория права / Лев Самойлович Явич; Под ред.: А. И. Королев. — Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1976. — 285 с.
25. Казимирчук В. П. Право и методы его изучения / В. П. Казимирчук. — М.: Юрид. лит., 1965. — 204 с.
26. Бахрах Д. Н. Система субъектов административного права / Д. Н. Бахрах // Советское государство и право. — 1986. — № 2. — С. 41—48.

УДК 342.952:502

Сливка М.М., аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права ННІ права та психології НУ «Львівська політехніка»

Реалізація повноважень органів місцевого самоврядування в сфері взаємодії суб'єктів охорони навколишнього середовища

У статті висвітлюються проблемні питання взаємодії органів місцевого самоврядування з різними суб'єктами в сфері охорони навколишнього природного середовища. Автором запропонована класифікація суб'єктів взаємодії і коротко охарактеризована їхня компетенція, а також подані пропозиції з вдосконалення адміністративно — правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Ключові слова: охорона навколишнього природного середовища, адміністративно-правове регулювання, органи місцевого самоврядування, суб'єкти взаємодії.

В статье освещаются проблемные вопросы взаимодействия органов местного самоуправления с разными субъектами в отрасли охраны окружающей природной среды. Автором предложена классификация субъектов взаимодействия и кратко охарактеризована их компетенция, а также поданы предложения по совершенствованию административно-правового регулирования в сфере охраны окружающей природной среды.

Ключевые слова: охрана окружающей природной среды, административно-правовое регулирование, органы местного самоуправления, субъекты взаимодействия.

The article covers an issue concerning local government bodies interaction with different subjects in the field of environment protection. The author has proposed a classification of the subjects of interaction and briefly characterized its competence, also propositions are presented regarding the improvement of administrative regulation in the field of environment protection.

Keywords: environmental protection, administrative regulation, local governments, subjects of interaction.

Постановка проблеми. Питання адміністративно-правового регулювання в сфері охорони навколишнього природного середовища на науковому рівні досліджували такі вчені як Н.В. Барабашова, Ю.П. Битяк, І.О. Заєць, І.Д. Казанчук, Л.П. Коваленко, С. Кудас, Н.А. Орлов, К.А. Рябець [1-7,9] та ін. Не можна також сказати, що на рівні державних інституцій проблема взаємодії суб'єктів охорони довкілля ще зовсім нерегульована. Наприклад, на сьогодні функціонує «Положення